

notavit Navarrus, c. 27, n. 415, ex Angelo, Sylvestro, Tabiena et Panormitano, in cap. Adversus, de Immunit. Eccles.

89. *An extensio hæc in Bulla Cœnæ comprehendatur.* — Dubitari vero non immerito potest, an tales personæ incidant in hanc censuram, ut est Bullæ Cœnæ. Et est ratio dubii, quia in ea tantum fertur censura contra facientes, ordinantes et publicantes hæc statuta; quando vero communitas id facit, non incurrit, quia non est capax hujus censuræ excommunicationis; singulæ autem personæ non possunt vere dici facere statutum aut legem; et ad illas non est facta in Bulla specialis extensio, nec per nomina dignitatum aut officiorum, ut in prædicto capite, nec per nomina actionum, quæ ad singulas personas pertineant, ut sunt concurrere, consulere, etc. Ergo non incurrit in hanc censuram Bullæ. Respondetur, in primis iudices, et publicos notarios, et similes sine dubio comprehendi, tanquam utentes hujusmodi statutis, quæ actio in Bulla exprimitur, et ad singulares personas pertinet. Deinde, quamvis ratio facta probabilis sit, nihilominus probabilius videtur, etiam quando tale statutum ab aliqua communitate editur, in hanc censuram incurtere singulas personas, quæ sunt membra ipsius communitatis, et per sua suffragia vel alio simili modo ad talia statuta condenda concurrunt; nam, licet singularis persona per se non faciat legem totaliter, ut sic dicam, partialiter tamen facit, et hoc est aliquo modo facere. Et ideo sufficit ad incurrendam censuram; nam in Bulla dicitur: *Quomodolibet fecerint, ordinaverint, etc.* Quare sub his verbis, adjunctis illis: *Et qui eis usi fuerint*, comprehendi intelligo omnia illa, quæ expressius in dicto capite numerantur.

90. *Libertas Ecclesiastica quid sit.* — Præter hæc ad perfectam hujus clausulæ expositionem duo sunt addenda. Unum est, quid sit libertas Ecclesiastica, contra quam debet esse statutum, ut hæc censura incuratur. Quæ res latissima est et apud Canonistas pertinet ad titulos de Immunitate Ecclesiarum, et apud Theologos ad materiam de Ordine et privilegiis clericorum, quam in speciali tomo de Religione, si Deus concesserit, brevi nos datos speramus. Et ideo breviter pro hujus loci opportunitate duo requiri dicimus ad hanc libertatem Ecclesiasticam: unum, ut sit immunitas seu privilegium, exemptio aut quovis alio nomine vocetur, propriæ Ecclesiæ, quatenus ex personis Ecclesiasticis constat, et

loca aut res specialiter ad eos pertinentes continet. Aliud, ut hoc pertineat ad communem immunitatem Ecclesiæ ut sic, non ad specialia privilegia particularium Ecclesiarum vel personarum Ecclesiasticarum. Est enim advertendum, quod, licet hæc libertas denominetur Ecclesiastica ex subjecto, cui inest, scilicet Ecclesiæ, non tamen inest (ut ita dicam) adæquate toti Ecclesiæ secundum se totam, sed secundum aliquam principalem partem ejus, quæ est spiritualis hierarchia seu clerus.

91. Unde non est hæc illa libertas Ecclesiastica, quam potest dici habere Ecclesia tota, si comparetur ad infidelium sectas seu congregationes, quatenus est excellentior illis et quodammodo eis dominari potest saltem indirecte, si ad spirituales finem necesse sit, non potest autem eis esse subjecta. Dico autem non esse hic sermonem de hac libertate, quia nunquam potest accidere, ut per statuta facta a fidelibus (contra quos hæc Bulla fertur) hæc libertas Ecclesiæ minuat; est ergo sermo de libertate, quam ipsamet Ecclesia inter seipsam habet in principali parte sua, quæ spiritualis est, comparatione alterius, quæ est temporalis. Consistit autem hæc præcipue in excellentia potestatis, tum ad Ordinem, tum etiam ad jurisdictionem pertinentis, et consequenter in omnibus exemptionibus et privilegiis, quibus Ecclesia secundum hanc præcipuam partem suam libera est a subjectione vel coactione temporalis potestatis, sive habeat hanc libertatem ex divino jure, sive ex humano quocumque. Atque hoc sensu loquuntur jura, quoties de Ecclesiastica libertate sermonem habent, ut maxime videre licet in Concil. Tridentin., sess. 25, c. 20 de Reform., et c. ult. de Rebus Ecclesiæ non alienandis, et c. 4 de Immunit. Eccles., in 6. Et ideo etiam dixi hanc libertatem pertinere ad Ecclesiam ut sic, in excellentiori gradu seu ordine suo; nam privilegia particularia hujus vel illius Ecclesiæ, religionis aut personæ, directe non pertinent ad immunitatem Ecclesiæ, et ideo qui aliquid contra illa statueret, non incurreret hanc censuram, ut sumitur ex doctrina Innocent., in cap. Noverit, de Sentent. excomm., num. 3, communiter recepta, ut videre licet in Socino, Alexand. et Anchar., qui ibi in additione citantur, et Cardinal. Zabarell., in cap. Perpendimus, de Sentent. excomm.; Sylvest., verb. *Immunit.*, 2, num. 4; Cajetan., verb. *Excommunicatio*, c. 31. Ratio est, quia con-

ditor talis statuti, non violaret Ecclesiasticam libertatem, sed particularis personæ et religionis privilegium, quod hac censura non punitur. Dixi autem *directe*, quia indirecte et consecutione quadam posset hoc cedere in injuriam Ecclesiasticæ libertatis. Nam si particularis exemptio hujus personæ vel Ecclesiæ læderetur in injuriam concedentis, quasi non potuerit illam concedere, jam illud redundaret in offensionem Ecclesiasticæ libertatis, quia talis potestas ad illam pertinet, ut ex eisdem auctoribus constat.

92. *Statutum quando sit contra libertatem Ecclesiasticam.* — Aliud explicandum erat, quando statutum aliquod censendum sit contra libertatem Ecclesiasticam, et de hoc ait Cajet., tunc statutum esse hujusmodi, quando per se et ex intentione attingit libertatem Ecclesiasticam, eamque lædit. Recte autem declarat, hoc intelligendum esse non de intentione ferentis statutum, sed de intentione ipsius operis (ut sic dicam) seu ex virtute et directa materia ipsius statuti. Nam si hæc talis sit, ut per se non respiciat res Ecclesiasticas, neque harum exemptionem diminuat, licet ipse legislator directe intendat detrimentum aliquod, quod per accidens potest inde resultare in Ecclesiasticas personas, et peccet, non tamen aget contra hanc prohibitionem et censuram, quia statutum ipsum ex se non est contra libertatem Ecclesiæ, et ea, quæ sunt per accidens, non considerantur. Et e converso, si statutum ipsum sit per se repugnans libertati Ecclesiæ, quamvis statutarius speciali intentione non intendat libertatem Ecclesiasticam minuere, sed aliquod temporale commodum suum, nihilominus in hanc censuram incurret, quia opere ipso voluntarie agit contra hanc prohibitionem. Quæ doctrina ita in genere sumpta, optima est, et moralibus exemplis recte ab ejusdem auctore explicatur.

93. Solum adverte, non esse difficile judicare, quando statutum per se et directe sit contra Ecclesiasticam libertatem; nam id ex materia ipsius statuti facile percipi potest. Nam dupliciter potest id contingere: primo si materia ipsa sit contraria juri Ecclesiastico, ut, v. gr., si statutum sit quod decimæ non solvantur, aut aliquid simile. Secundo si lex ipsa quasi in actu exercito repugnet libertati Ecclesiasticæ, nimirum, quia licet materia ejus non sit directe illi contraria, possetque ab Ecclesiastico Prælato juste suis subditis imponi, tamen quod imponatur a seculari potestate, est contra libertatem Ecclesiasti-

cam, ut quod sacerdotes tali vestitu utantur, vel aliquid simile, ut videre licet in c. Graven, de Sentent. excomm.

94. At vero, quando statutum non est ita per se et directe contra libertatem Ecclesiasticam, ex accidente tamen et consecutione quadam videtur illam lædere, tunc ait Cajet. non esse talem legem contra hanc prohibitionem. Sed cum duplici moderatione hoc intelligendum est. Prima, quod tale statutum non solum non versetur directe circa spiritualia, verum etiam nec circa spiritualibus annexa; nam hoc etiam esset contra Ecclesiasticam libertatem, ut expresse dicitur in cap. ult. de Rebus Ecclesiæ non alienandis, et recte tractat Panormitanus, in 4 part. Consil., consilio 26. Secunda, ut illud detrimentum, quod per accidens sequi dicitur, non sit ita conjunctum, ut moraliter existimari possit sequi per se. Exemplum sumi potest ex c. ult. de Immunit. Eccles., in 6, ubi excommunicantur temporales domini, qui suis subditis prohibent, ne clericis consueta obsequia exhibeant, id est, ne eis quicquam vendant, aut panem coquant, et similia: *Cum talia*, inquit, *in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur.* Quod verbum *præsumantur*, Cajetanus in dicto cap. 31 et 37, et Navarrus, num. 420, intelligunt cum proprietate, id est, prohibitiones illas non esse contra Ecclesiasticam libertatem, sed contra humanam societatem, tamen ab Ecclesia præsumi fieri in injuriam Ecclesiasticæ immunitatis. Sed quod ad rem moralem attinet, re vera sunt materia hujus excommunicationis, quia vere prohibentur in favorem Ecclesiasticæ libertatis. Unde merito dici possunt non tantum præsumptive, sed etiam vere esse contra Ecclesiasticam libertatem, quia saltem indirecte impeditur illo modo Ecclesiastica libertas, vel aliquid illi repugnans a personis Ecclesiasticis exigitur. Dicuntur ergo præsumi esse contra libertatem Ecclesiasticam, quia non directe et expresse hoc declarant; nihilominus tamen vere sunt in fraudem dictæ libertatis, ut in simili dicitur in cap. Quanto, de Privileg., juxta regul. ult. juris, in 6: *Certum est eum in legem committere, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Sic etiam dixit Bartol., in leg. 4, § 2, ff. Quorum rerum actio non detur, num. 3, illud esse contra libertatem alicujus per quod efficitur timidior, et ideo statuta illa, per quæ efficiuntur clerici timidiore, esse contra libertatem Ecclesiasticam, etiamsi immediate et directe non vi-

deantur contraria privilegiis Ecclesiasticis, sed juri communi omnibus civibus, de qua re particularia exempla videri possunt in Cajet. et Navarr. supra, et in eodem Navarr., consil. 2 de Immunit. Eccles.

Decima sexta censura contra impediētes Prælatos Ecclesiasticos, ne sua jurisdictione utantur.

95. Decima sexta censura fertur in eos, qui Prælatos seu iudices Ecclesiasticos ordinarios impediunt, quominus sua jurisdictione contra quoscumque utantur, secundum quod canones et sacræ constitutiones Ecclesiasticæ, et decreta Conciliorum generalium, et præsertim Tridentini statuunt. Et hæc est prima pars hujus prohibitionis seu censuræ. Et similis habetur jure communi in cap. Quoniam, de Immunit. Eccles., in 6, cum hoc tamen discrimine, quod excommunicatio ibi lata reservata non est, sicut est in Bulla. Item, quia prohibitio illius textus universalior est, nimirum in favorem Ecclesiasticorum iudicum, non solum ordinariarum, sed etiam delegatorum, ut patet ex illis verbis: *In foro Ecclesiastico delegato seu ordinario; in Bulla autem solum de ordinariis iudicibus et Prælati mentio est, ut ex adductis verbis expresse patet. In altera vero parte hujus clausulæ non solum de ordinariis, sed etiam de delegatis mentio est. Et in ea excommunicantur omnes, qui post ordinariarum vel delegatorum quorumcumque sententias et decreta aut alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, et alias curias seculares recurrunt, et ab illis prohibitiones et mandata, etiam pœnalia, ordinariis et delegatis prædictis decerni et contra illos exequi procurant; eos quoque qui hæc decernunt et exequuntur seu dant consilium, patrocinium et favorem in eisdem. Itaque differentia inter has duas partes esse videtur, quod prior immediate fertur in favorem personarum, id est, Prælatorum et Ecclesiasticorum iudicum ordinariarum, et generaliter contra omnes qui eos impediunt in usu jurisdictionis suæ. Et ideo specialiter fertur pars illa de ordinariis iudicibus, quia in eis Ecclesiastica dignitas specialiter residere videtur. Posterior vero respicit speciales actus et particularem modum eludendi Ecclesiasticam jurisdictionem, et ideo quoad personas, quarum præcepta seu iudicia defenduntur, universalior est.*

Decima septima censura contra usurpantes jurisdictionem aut fructus ad personas Ecclesiasticas ratione beneficiorum, etc., pertinentes.

96. Decima septima censura fertur, etiam ad defensionem Ecclesiasticæ immunitatis, in eos, qui jurisdictiones, seu fructus, redditus, et proventus ad Sedem Apostolicam, et quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiasticarum, monasteriorum et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant. In qua parte jurisdictione latius usurpatur, quam in præcedente clausula; hic enim non tantum Ecclesiastica jurisdictione, sed etiam temporalis, si ratione Ecclesiasticæ seu beneficii Ecclesiastici competat, defenditur; non solum quia expresse nominatur, sed etiam quia inter fructus vel proventus beneficii Ecclesiastici computari potest. Itaque, si Episcopus ratione Episcopatus sit etiam temporalis dominus jurisdictionem temporalem habens, qui eam usurpaverint, in hanc censuram incident. Dico autem ratione Episcopatus, quia si persona Episcopi alias habeat dominium aut jurisdictionem temporali titulo, illa jurisdictione non defenditur per hanc Bullam, quæ identitati dignitati consulit, non personæ. Et idem est de aliis fructibus seu proventibus, ut verba ipsa satis declarant, ibi, *ratione Ecclesiasticarum, et Cajetan., verb. Excomm., cap. 27, et Navarrus, num. 17, annotarunt; idem Navarrus, consil. 2 de Immunitate Eccles.*

97. Quid proventuum Ecclesiasticorum usurpatio in hac clausula significet. — Qui etiam addunt necessarium esse ad hanc censuram incurrendam, quod hi fructus Ecclesiastici et proventus usurpentur, et ut fructus et proventus, quoniam verba (ait Cajetan.), formaliter sumenda sunt. Dicuntur autem proventus, ut proventus usurpari, quando usurpatur jus ad ipsos, seu quando aliquis eos accipit tanquam ad se pertinentes. Hoc autem annotavit Cajetan., ut ab hac clausula et censura eos excluderet, qui per furtum vel rapinam hujusmodi fructus arripiunt, non formaliter ut proventus sunt, sed ut sunt quæcumque aliæ res; nam hic canon (ait Cajetan.) non est factus contra fures seu latrones, sed contra eos, qui proventus Ecclesiasticos usurpant, quia sunt proventus, id est (ut ego interpretor), quia tales proventus, ac si ad se pertinent, usurpant, et non tanquam aliena bona rapiunt. Quæ ponderatio ingeniosa est, et in rigore vera videtur, eamque ipsum verbum

usurpandi, insinuat; tunc enim aliquis usurpare dicitur proventus, quando veluti potestate dominandi, et quasi jure proprio utens illos præoccupat. Et contra hos, qui hac potestate et violentia utuntur, videtur editus hic canon. Et confirmatur, nam si latro furetur bona Ecclesiasticæ personæ, v. gr., triticum pecunia emptum, non incurret hanc censuram; ergo etiamsi furetur triticum ex decimis aut primitiis collectum, illam non incurret, quia hoc valde accidentarium est, nec mutat moralem rationem illius actionis. Prohibetur ergo hic non quodlibet furtum, sed usurpatio Ecclesiasticorum proventuum.

98. *Qui proventus incertæ personæ Ecclesiasticæ usurpat, an incurrat hanc censuram.* — Addit vero ulterius Cajetan. necessarium esse, ut tales proventus sint alicujus certæ personæ vel communitatis, quia in littera dicitur: *Ad Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiasticarum, etc., pertinentes.* Unde infert, si quis usurpet proventus alicujus Episcopatus seu Ecclesiasticæ vacantis, non incurrere hanc censuram, quia illius proventus ad nullam certam personam pertinent. Sed hoc incredibile est, et mihi certe videtur moraliter improbabile, et in primis in fructibus pertinentibus ad Pontificem Romanum satis hoc explicatur in illis verbis: *Ad nos et Sedem Apostolicam.* Quanquam enim Sedes vacet, semper illi fructus ad Sedem Apostolicam pertinent. Deinde hæc prohibitio et censura non est facta præcipue in commodum personæ, sed in defensionem Ecclesiasticæ immunitatis et dignitatis; ergo, quod præcipue intenditur, est cohibere usurpatores Ecclesiasticorum proventuum, sive illi nunc pertinent ad determinatam personam, sive non; nam hoc valde accidentarium est ad finem ipsius legis. Item quia alias usurpantes proventus monasterii non incurrere hanc censuram, quia illi proventus non pertinent ad determinatam personam, sed ad hanc communitatem, ex quibuscumque personis constet. Quod si dicatur, sub nomine personarum comprehendere hoc collegium vel hanc communitatem, ex quibuscumque personis constet, fingamus hoc anno ex aliqua occasione nullam personam hoc collegium inhabitare, numquid propterea minus peccabit, qui illa bona usurpaverit? Nemo, credo, id affirmabit, quia illa circumstantia valde accidentaria est, nec mutat rationem prohibitionis vel culpæ, et quia semper illi proventus formaliter pertinent ad hoc monasterium, quod, licet hoc

anno non existat, in sequente existet, et ad illud omnia illa bona pertinebunt. Sic ergo dicendum est in qualibet Ecclesia aut beneficio vacante, quod usurpare fructus ejus sit contra hanc prohibitionem; nam per se pertinent ad possessorem talis beneficii, qui licet fortasse non existat seu non sit dominus beneficii, paulo post succedet in illo, et tales fructus solent ad successorem pertinere. Atque hoc in rigore satis est ad verificanda verba hujus clausulæ, scilicet, quod proventus hi pertineant ad Ecclesiasticas personas. Præsertim quod ibi non dicitur, ut illæ personæ sint omnino determinatæ eo tempore, in quo bona usurpantur, aut quod jam habeant jus acquisitum ad illa; satis ergo est, quod illa bona ex se sint destinata ad Ecclesiasticas personas et non nisi spirituali titulo sint obtinenda. Ac denique, etiam tunc quando Ecclesia vacat, possunt dici pertinere ad commendatarium vel œconomum, ut etiam Navarrus notat, non quidem, ut eorum dominium acquirat, sed ut ea conservet, et vero domino suo tempore reddat. Imo etiam possunt dici pertinere ad Summum Pontificem, si non ut dominum, saltem ut supremum dispensatorem, qui interdum potest tales proventus Ecclesiasticæ vacantis, vel suis, vel aliorum usibus pro ratione occurrentis necessitatis applicare.

99. *Extensio ejusdem clausulæ ad sequestratores talium fructuum.* — Additur denique in eadem clausula quædam extensio hujus censuræ, his verbis: *Vel etiam quavis occasione, vel causa sine Romani Pontificis vel eorum ad quos de jure pertinent, expressa licentia sequestrant.* Quæ verba differunt a præcedentibus in actione, quæ est causa hujus censuræ, nam *sequestrare* non est sibi usurpare, sed impedire, aut separatim reponere, ne hujusmodi fructus ad Ecclesiasticas personas proveniant, et proprie est actus jurisdictionis, quem actio usurpandi per se non requirit. Et ideo hic specialiter additur illa limitatio, *sine nostra, etc.*, quia non quomodocumque prohibetur hic actus, sed quatenus est usurpatæ jurisdictionis; quod non erit, si cum prædicta facultate fiat. Cajet. vero, dict. cap. 27, hanc conditionem, seu limitationem etiam cum verbis præcedentibus conjungit. Quia verba Bullæ, quæ ab ipso exponuntur, obscuriora tunc erant; et quantum ad rem spectat, non multum refert; tamen in Bulla Clementis satis hoc explicatum est; et merito, nam in prioribus verbis superflua esset illa

limitatio, quia non dicetur quis usurpare ea, quæ cum facultate domini, aut superioris accipit, sicut dicetur sequestrare. Imo tunc verius, et justius id facit, quando cum facultate jurisdictionem habentis id facit.

Decima octava censura contra imponentes, aut recipientes decimas, aut alia onera personis, aut bonis Ecclesiasticis absque Pontificis licentia.

400. Decima octava censura fertur ad defensionem etiam Ecclesiasticæ immunitatis contra eos, qui collectas, decimas, vel similia onera Ecclesiasticis personis, et Ecclesiarum, monasteriorum, et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, bonis, eorumque fructibus, etc., absque Romani Pontificis speciali, et expressa licentia imponunt; aut sic imposita, etiam a sponte dantiibus, et concedentibus recipiunt. Quæ verba satis per se clara sunt, et virtute continebatur hæc prohibitio in præcedentibus; nam hujusmodi impositio manifeste est contra libertatem Ecclesiasticam. Hic vero additur, tum ad majorem declarationem, nam sive hæc impositio et exactio fiat per modum statuti, sive præcepti, aut per violentiam, aut quacumque alia ratione, incurritur hæc censura, quo modo non erat hoc in superioribus clausulis satis declaratum, aut etiam contentum. Neque etiam quoad illam extensionem, quæ hic fit ad accipientes etiam sponte oblata; dicuntur autem sponte dari, non quia ex absoluta, et omnino libera voluntate donandi dentur; non enim hoc prohibitum est, ut per se constat; sed quia sine alia speciali vi aut coactione præter exactionem seu impositionem dantur. Hæc autem ipsa est sufficiens vis, aut coactio; et ideo si hoc titulo dentur, quocumque modo dentur, hanc censuram incurrun, qui accipiunt. Adnotandum vero est ex Panormitano, in c. Non minus, de Immunitate Eccles., et Navar., c. 28, num. 415, hoc esse intelligendum de tributis, aut exactionibus, quæ vel in bonis Ecclesiasticis, vel in personis etiam Ecclesiasticis directe imponuntur. Nam si clerici habeant bona temporalia, ratione quorum debent aliqua tributa, vel onera, non est prohibitum illa exigere.

401. In reliquis autem verbis hujus clausulæ fit extensio hujus censuræ ad dantes auxilium, consilium, etc., et omnes personas cujuscumque dignitatis vel ordinis existant,

quæ latissime referuntur. Et innovantur decreta, et penæ, vel censuræ in hujusmodi casu latæ in aliis Conciliis, quæ omnia in Bulla ipsa satis perspicua sunt. Est autem advertendum similem censuram latam esse in Concil. Lateranen., sub Alexandro III, c. 19, et haberi in c. Non minus, de Immunit. Eccles., cujus statutum hæc Bulla confirmat, et auget addendo censuram. Et similiter confirmata est ab Innocentio III, in cap. Adversus, de Immunit. Eccles., ubi additur excommunicatio, seu extensio illius excommunicationis, ad successorem illius, qui tale tributum imposuit in regimine, seu officio; nam si antecessor non satisfecit Ecclesiæ, et in excommunicatione permanet donec satisfiat, et successor ad satisfaciendum obligatur; quod, si intra mensem non præstiterit, in excommunicationem incidit, absque reservatione ex vi illius canonis. Quæri autem potest, an ex vi hujus Bullæ illa etiam censura, quatenus ad successorem extenditur, reservata sit. Et breviter dicendum censeo, si successor non exequatur de novo impositionem ab alio factam, exactionem continuando, sed statim cesset, solumque sit in mora restituendi quod ab alio injuste petatum et acceptum est, licet excommunicationem incurrat, non tamen videri reservatam ex vi hujus Bullæ, quia in tota hac clausula non est sermo de non restituendo, sed de *imponente, exigente*, vel etiam *accipiente*, vel quovis modo ad hujusmodi actiones *cooperante*; successor autem, qui non satisfacit, non potest dici illas actiones exercere, aut ad illas cooperari; non ergo incurrit hanc censuram prout latam in Bulla Cœnæ.

402. Ut autem incurrat eam ut latam in dict. c. Adversus, oportet, ut culpabiliter sit in tali mora. Nec enim, ut opinor, cogendus est talis successor ad satisfaciendum, seu restituendum ex propriis bonis, cum ipse non deliquerit, neque aliud ex bonis Ecclesiæ usurpaverit. Debet ergo satisfacere quatenus gubernator, id est, vel ex communibus bonis, vel faciendo, ut qui bona acceperunt, ea restituant; quantum ad hoc enim merito succedit in onere, ut in illo textu dicitur. Et ideo, si non possit intra mensem re ipsa exequi satisfactionem, dummodo, quod in se est, faciat, non incurret, quia re vera non peccat. Sicut etiam Consul, vel alius similis ex gubernatoribus non incurret, si quantum in ipso est, contradicat tali impositioni, licet fortasse propter plura suffragia imponatur, ut in si-

mili annotatum est supra in clausula 45. Hic adjungi posset prohibitio similis facta in c. Quanquam, de Censibus, in 6, sed dicetur commodius infra tractando de censuris non reservatis libri 6.

Decima nona censura contra se interponentes in causis capitalibus contra personas Ecclesiasticas.

403. Decima nona censura fertur in eadem Bulla etiam in defensionem Ecclesiasticæ libertatis contra omnes *magistratus, et judices, notarios, scribas, executores et subexecutores, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo sine speciali, specifica, et expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, etiamsi talia committentes fuerint consilarii, Senatores, etc., et quocumque nomine nuncupati*. Quæ clausula nulla indiget expositione, præter dicta in superioribus; nam quod in illis, vel pro defensione bonorum, aut pro causis civilibus, aut pro libertate Ecclesiæ in genere, vel specie dictum fuerat, hic in particulari fit ad defensionem personarum Ecclesiasticarum in causis capitalibus. Unde eandem habet intelligentiam.

404. Solum adverte in Bulla Gregorii ad hanc clausulam adjungi aliam, per quam revocantur omnia privilegia quibuscumque regibus, potentatibus, aut rebus publicis concessa, quæ huic prohibitioni contraria fuerint. Quæ clausula videri potest omissa in hac Bulla, sed non tam omissa est, quam virtualiter explicata per illa verba, *sine speciali, specifica, et expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia*; quæ in dicta Bulla Gregorii non erant, sed addita sunt a Sixto V, et a S. D. N. Clemente VIII, per quæ non fuit sublata omnino revocatio privilegiorum, sed illis existimo declarationem, et moderationem fuisse adhibitam, quod illa esse debeant expressa, et specialia seu specifica. Itaque non sufficiunt generalissima verba, imo nec generica, neque etiam implicita, sed debent esse expressa, et specifica; non existimo tamen esse necessarium, ut hæc licentia sit specialis quoad personam, vel quoad delictum in individuo, de quo cognoscendum est, sed sufficiet, quod sit ad cognoscendum de tali delicto in specie, etiamsi licentia sit generalis quoad personas Ecclesiasticas, tempora, et loca, in

quibus tale crimen inventum fuerit. Et ideo non existimo privilegia sub prædicta forma concessa etiam ante hanc Bullam esse revocata. Cessatque dubium de quibusdam privilegiis Galliæ, quod Navarrus movet, et indecisum relinquit; nam plane videntur sub illa forma concessa.

Vigesima censura in destruentes, invadentes, occupantes, etc., terras Romanæ Ecclesiæ subjectas.

405. Vigesima censura fertur in eadem Bulla in specialem defensionem domini temporalis ad Sedem Apostolicam pertinentis, contra omnes, qui *per se, vel alios directe, vel indirecte, sub quocumque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, aut detinere præsumperint in totum, vel in partem aliam Urbem, regnum Siciliae, insulas Sardiniae et Corsicæ, etc., usque ad illud, et alias civitates, terras, vel loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta, nec non supremam jurisdictionem in illis nobis, et eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, et vexare variis modis præsumunt. Nec non adhærentes, fautores, et defensores eorum, seu illis auxilium, consilium vel favorem quomodolibet præstantes*. Circa quam notandum est in Bulla Gregorii post quatuor illas actiones, quæ videntur hic designari, ut causæ hujus censuræ, scilicet, *invadere, destruere, occupare, aut detinere*, addi hoc adverbium, *hostiliter*; juxta quam determinationem, si in omnia illa verba cadat, restringitur totius clausulæ intelligentia; tamen posteriores Pontifices dictionem illam auferentes, videntur voluisse illa verba generalius intelligi; tamen, si verba Gregorii attente considerentur, parum differre videntur; his enim posuit illa verba (quæ semel tantum in Bulla Sixti continentur) scilicet, de præsentis et de præterito; hoc modo, *eos qui de facto occupant, vel detinent, vel hostiliter destruunt, vel invadunt, aut occupare, detinere, vel destruere, aut invadere hostiliter præsumperint, etc.* Ubi in prioribus verbis dictio, *hostiliter*, solum videtur conjungi cum verbo destruendi; in posterioribus vero cum ultimo, quod est, *invadere*. Et ita fere nulla erit differentia, quia verbum ipsum, *invadendi*, per se videtur, indicare hujusmodi hostilem incursum.

406. Itaque quacumque ratione aliqua ex